

Briuselis, 2017 02 22
COM(2017) 90 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI IR EURO GRUPEI**

**2017 m. Europos semestras. Struktūrinių reformų pažangos vertinimas,
makroekonominio disbalanso prevencija ir naikinimas ir pagal
Reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 atliktų nuodugnių apžvalgų rezultatai**

{SWD(2017) 67 final - SWD(2017) 93 final}

1. IŽANGA

Europos ekonomika stabiliai atsigauja po krizės ir jos atsigavimas prisideda prie pozityvių darbo rinkos tendencijų. Valstybės narės įgyvendina 2017 m. metinės augimo apžvalgos¹ prioritetus. Atsigavimas vyksta dėl palankios pinigų politikos, iš esmės neutralios bendros fiskalinės politikos krypties, augimui palankaus fiskalinio koregavimo ir struktūrinių reformų poveikio. Jį palaiko didesnis įmonių ir vartotojų pasitikėjimas ekonomikos perspektyvomis. Išmokos iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų ir pagal Investicijų planą Europai įgyvendinami projektai padeda pritraukti privačiųjų ir viešųjų investicijų. Užimtumas auga beveik visose valstybėse narėse, mažėja nedarbas, palaipsniui traukiasi ilgalaikis ir jaunimo nedarbas. Tačiau kai kuriose šalyse didelis nedarbas, skurdas ir nelygybė tebekelia didžiulį susirūpinimą, ir socialinė ekonominė konvergencija visoje ES dar nėra iki galo vėl prasidėjusi. Našumo augimas pagerėjo, tačiau šioje srityje valstybės narės labai skiriasi ir bendras jo lygis apskritai išlieka žemas. Siekiant užtikrinti atsigavimą ir didinti ekonomikos augimą, investicijas ir finansinį stabilumą, reikia naudoti visas politikos priemones – pinigų, fiskalines ir struktūrines.

Valstybės narės, siekdamos paspartinti ekonomikos augimą ir užtikrinti, kad jis būtų ilgalaikis, turi vienu metu imtis priemonių investicijų, struktūrinių reformų ir viešųjų finansų srityje. Vien tik pinigų politika paklausos ar investicijų lygio padidinti negali. Fiskalinei politikai ir toliau tenka vienas pagrindinių vaidmenų – ir fiskalinio manevravimo galimybių turinčiose valstybėse narėse ir tose, kurioms reikalingas koregavimas: ji turi būti pagalbinė politikai tose srityse, kuriose gali padidėti vidutinio laikotarpio augimo potencialas. Vykdamas struktūrines reformas pirmiausia reikia siekti sudaryti palankias sąlygas investicijoms, didinti darbo jėgos dalyvavimą darbo rinkoje ir užtikrinti viešųjų finansų tvarumą. Reformomis taip pat reikia skatinti geresnę verslo aplinką ir inovacijas ir didinti produktų ir paslaugų rinkų dinamiškumą. Jomis kartu reikia spręsti nelygybės problemas, be kita ko, skatinant investuoti į gebėjimus, gerinant darbo rinkose vykstančių procesų pusiausvyrą, modernizuojant mokesčių ir socialinės apsaugos sistemas.

Šiame komunikate apibendrinama reformų įgyvendinimo ir valstybių narių ekonomikos disbalanso mažinimo pažanga. Kaip kiekviena valstybė narė, išskyrus Graikiją², sprendė 2016 m. joms skirtose rekomendacijose nurodytas problemas, išsamiai įvertinta atitinkamose šalių ataskaitose, kurias skelbia Europos Komisijos tarnybos. 2017 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje³ nurodytų 13 valstybių narių ataskaitose taip pat pateikta nuodugni apžvalga, atlikta pagal makroekonominio disbalanso procedūrą.

Šalių ataskaitose išdėstyta ilgesnio laikotarpio perspektyva, kokia padaryta pažanga ir kokie ateities uždaviniai. Nors Europos semestrą sudaro metų ciklas, reformų prioritetai valstybėse narėse dažnai sudėliojami prasidėjus naujos vyriausybės kadencijai ir visapusiškų struktūrinių reformų įgyvendinimas gali trukti metų metus. Siekiant į tai geriau atsižvelgti analizuojant, šalių ataskaitose pirmą kartą pateikiamas ilgesnio laikotarpio vertinimas, kaip įgyvendintos konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos.

¹ COM(2016) 725. ES lygmens prioritetų apžvalga taip pat pateikta 2017 m. Komisijos darbo programoje (COM(2016)710) ir į 2016 m. gruodžio 13 d. bendroje deklaracijoje dėl 2017 m. ES teisėkūros prioritetų.

² Siekdama išvengti dubliavimosi su makroekonominio koregavimo programoje nustatytomis reformų priemonėmis ir nuosekliai laikytis ankstesnių metų požiūrio, Komisija per Europos semestrą papildomų rekomendacijų Graikijai nepateikė.

³ COM(2016) 728.

Analizėje taip pat vertinama valstybių narių biudžeto padėtis. Analizė yra pagrįsta naujausia Komisijos ekonomine prognoze⁴ ir remiasi Komisijos nuomonėmis dėl euro zonos valstybių narių 2017 m. biudžeto planų projektų⁵.

Komisija dėjo pastangas, kad už reformų darbotvarkę būtų priimta didesnė atsakomybė. Pastaraisiais metais ji supaprastino konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas. Šiame Europos semestro cikle Komisija aktyviau palaikė techninį ir politinį dialogą su valstybėmis narėmis, visų pirma rengdama Komisijos pirmininko pavaduotojų ir Komisijos narių aukšto lygio vizitus. Be to, prieš paskelbiant šalių ataskaitas, su valstybėmis narėmis tartasi dėl ataskaitų analitinio turinio ir jos galėjo patikrinti pateiktų duomenų ir faktų tikslumą. Tačiau galiausiai tose ataskaitose yra išdėstytos Komisijos tarnybų nuomonės.

Europos semestro procesas yra gerokai daugiau nei kiekvienos pavienės valstybės narės pastangų vertinimas. Tai ir priemonė, padedanti geriau koordinuoti politiką valstybėse narėse, be kita ko, jų nacionaliniuose parlamentuose, ir labiau įtraukti socialinius partnerius. Be to, atitinkamose šalių ataskaitose nurodyti šalutinio poveikio euro zonos valstybėse narėse pavojai, kurie gali kilti nesiėmus politikos veiksmų. Konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose, kurias Komisija ketina pasiūlyti 2017 m., taip pat bus atsižvelgta į rekomendacijas euro zonai⁶.

2. EKONOMINIS IR SOCIALINIS KONTEKSTAS

2016 m. Europos ekonomika įrodė esanti atspari, nors problemų buvo daug. Ūkio augimą labiausiai skatina privatus vartojimas, kurį skatino gerėjanti darbo rinkos padėtis ir maža infliacija.

2017–2018 m. taip pat numatomas nuosaikus augimas, nors esama tiek vidaus, tiek išorės rizikos. Numatoma, kad ES BVP augimas išliks gana stabilus (1,8 proc. ir 2017, ir 2018 m.). Jį turėtų palaikyti toliau gerėjanti darbo rinkos padėtis, mažos skolinimosi išlaidos ir numatomas išorės paklausos sustiprėjimas. Privatus vartojimas turėtų likti pagrindiniu augimo šaltiniu, o investicijų augimas prognozuojamas nuosaikus. Tačiau ekonomikai dar reikia įveikti krizių šleifą, ypač ilgalaikį nedarbą, kuris, jei nebus imtasi priemonių, gali tapti struktūriniu. Naują iššūkį Europos Sąjungos šalių ekonomikai kelia galimos JAV politikos permainos. Tarp kitų iššūkių – sprendimo Jungtinės Karalystės referendume išstoti iš ES pasekmės, ilgalaikių palūkanų normų didinimas ir mažas kai kurių Europos bankų pelningumas.

2016 m. užimtumas ES pasiekė 232,5 milijonų asmenų ribą. Tai daugiau, nei kada nors yra buvę užfiksuota. Nedarbo lygis sumažėjo iki 8,5 proc., o ilgalaikio nedarbo lygis ir jaunimo nedarbo lygis yra atitinkamai 3,8 proc. ir 18,2 proc. Tai mažiau nei ankstesniais metais. ES gyventojų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (23,7 proc.) yra mažiausia per penkerius metus.

⁴ Europos Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas (2017 m.) „Žiemos Europos ekonominė prognozė“. *European Economy Institutional Paper* 48.

⁵ COM(2016) 730.

⁶ COM(2016) 726.

Nors pajamų pasiskirstymas ES yra tolygesnis nei kitose stipriausios ekonomikos šalyse, pajamų nelygybė lieka ES politikos iššūkiu. Jau iki krizės struktūrinius pokyčius lydėjo didėjanti pajamų, turto ir galimybių pasiskirstymo nelygybė, todėl socialiniais klausimais kilo nuogąstavimų, kurių perskirstymo ir socialinė politika išsklaidyti nepajėgė. Per finansų krizę padidėjo suvokimas, kad visuomenėje galimybės nelygios ir našta padalyta nesąžiningai. Daugelyje šalių, stagnuojant ekonominėms vidurinėsios klasės sąlygoms, turtingiausiems visuomenės sluoksniams atitenkanti turto dalis dažnai vis didėjo. Dėl silpnos fiskalinės padėties ir lėto atsigavimo daugelis šalių turėjo mažiau galimybių taikyti politikos priemones, todėl socialinis spaudimas reaguoti į nelygybę didėjo⁷.

3. KONKREČIOMS ŠALIMS SKIRTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

Kelerių pastarųjų metų analizė patvirtina, kad visos valstybės narės pasiryžusios aktyviai tęsti struktūrines reformas. Nuo 2011 metų, kai pradėtas Europos semestro procesas, pasiekta esminė didžiosios daugumos rekomendacijų įgyvendinimo pažanga, tačiau matyti, kad reformos valstybėse narėse įgyvendinamos nevienodai sparčiai ir nevienodu mastu. Kalbant apie 2016 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, sprendamos nustatytas problemas dauguma valstybių narių pasiekė tam tikrą arba nedidelę pažangą. Palyginti su ankstesniais metais, pažanga iš esmės nepasikeitė. Ypač daug vilčių teikianti pažanga matyti finansų sektoriaus ir darbo rinkos politikos srityje: daug valstybių narių ėmėsi veiksmų, kad išspręstų praėjusiais metais nustatytas problemas. Palankiomis žemų palūkanų normų aplinkybėmis taip pat padaryta pažanga konsoliduojant valstybės finansus. Pažanga, padaryta gerinant verslo aplinką ir skatinant investuoti, valstybėse narėse skyrėsi labiau. Mažiausiai nuveikta, be kita ko, atveriant prekių ir paslaugų rinkas ir mažinant socialinę atskirtį.

Valstybės narės apskritai laikosi grafiko siekdamos strategijos „Europa 2020“ tikslų energetikos ir kovos su klimato kaita srityse – norėdamos pasiekti kitus tikslus jos turės kantriai dėti pastangas. Dauguma valstybių narių iki 2020 m. veikiausiai pasieks su išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimu, atsinaujinančiųjų išteklių energija ir energijos vartojimo efektyvumu susijusius tikslus. Septyniolika valstybių narių jau pasiekė savo tikslus sumažinti mokyklos nebaigiančių asmenų skaičių. 12 valstybių narių pasiekė aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų nuošimčio tikslus. Nors Europos 75 proc. užimtumo tikslas beveik pasiektas ir užimtumo padėtis toliau gerėja beveik visose valstybėse narėse, kai kurioms valstybėms narėms pasiekti nacionalinius užimtumo tikslus bus sunku. Ir toliau sunku siekti skurdo mažinimo tikslo: žmonių, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, Europoje vis dar daug (119 mln. asmenų). Tačiau šis skaičius daugumoje valstybių narių sumažėjo, nes toliau gerėja darbo rinkos rezultatai. Jis artėja prie 2008 m. (atskaitos metai, kurių atžvilgiu nustatytas strategijos „Europa 2020“ tikslas) lygio, tačiau atotrūkis nuo strategijoje „Europa 2020“ nustatyto tikslo dar maždaug 21,6 mln. asmenų. Pažanga siekiant moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai skirti 3 proc. BVP dydžio finansavimą buvo lėta. 2 priedėlyje apžvelgiama, kaip įgyvendinami visi strategijos „Europa 2020“ tikslai.

Pagal dabartinę ES daugiametę finansinę programą numatytos lėšos padeda valstybėms narėms pasirengti ir įgyvendinti struktūrines reformas. Daugumoje valstybių narių

⁷ Žr. 2014–2016 m. apžvalgą „Europos užimtumo ir socialinės tendencijos“.

ilgainiui pagerėjo konkretus lėšų panaudojimas. Programavimo etape (2014–2015 m.) nustatius tikslias investicijas ir *ex ante* sąlygas buvo užtikrintas su pagrindinėmis ekonominėmis ir socialinėmis problemomis susijusių konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų ir Europos struktūrinių ir investicijų fondų derėjimas. Komisijos tarnybos įvertino 2016 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas ir padarė išvadą, kad šiame etape nėra reikalo veiklos programas programuoti iš naujo. Be Europos struktūrinių ir investicijų fondų, valstybės narės gali gauti finansavimą kreipdamosi į Europos strateginių investicijų fondą, pagal programą „Horizontas 2020“, Europos infrastruktūros tinklų priemonę ir per kitus tiesiogiai valdomus ES fondus. Siekdamas geriau parengti reformų darbotvarkę, jos taip pat gali gauti konsultacijų iš Paramos struktūrinėms reformoms tarnybos.

4. MAKROEKONOMINIO DISBALANSO ŠALINIMAS

ES valstybės narės daro pažangą šalindamos makroekonominį disbalansą, tačiau lieka nemažai rizikos veiksnių. Valstybių biudžeto būklė yra geresnė. Vis dėlto privačiojo sektoriaus, valstybės ir išorės skola mažėja lėtai. Mažos infliacijos ir nedidelio ekonomikos augimo aplinkybėmis iki šiol padaryta pažanga netolygi. Mažinant vidaus ir užsienio skolą keliose valstybėse narėse smarkiai mažintas finansinis įsiskolinimas. Tai turėjo pasekmių trumpalaikiam ekonomikos augimui. Euro zonoje ir ES tebevyksta einamosios sąskaitos balanso koregavimas. Konkurencingumo pokyčiai iš esmės atitiko perbalansavimo poreikius. Mažinant finansų sektoriaus finansinį įsiskolinimą pagerėjo kapitalo pozicijos.

2017 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje nustatyta, kad reikėtų atlikti 13 valstybių narių nuodugnią apžvalgą. Visose jose 2016 m. per makroekonominio disbalanso procedūrą nustatytas disbalansas arba perviršinis disbalansas. Šiai atrankai pritarė Taryba savo išvadose dėl Įspėjimo mechanizmo ataskaitos⁸. Šalių ataskaitose makroekonominiai pokyčiai ir pažanga analizuojami pagal tai, kokių politikos priemonių imtasi reaguojant į atitinkamas politikos rekomendacijas. Taip siekiama neleisti augti rizikai ir stebėti pažangą, kaip šalinamas esamas disbalansas⁹. Atsižvelgiant į prekybos ir finansinių ryšių tarp ES šalių mastą, vertinime atsižvelgiama į tarpvalstybines pasekmes.

4.1. Perbalansavimas ES ir euro zonoje

Didelis einamosios sąskaitos deficitas buvo pakoreguotas, tačiau didelis perteklius didėjo. Po krizės, pasikeitus privačių tarpvalstybinių finansų srautų kryptį, šalyse, kuriose susidaręs didelis išorės deficitas, įvyko staigi korekcija. Prie proceso prisidėjo ir santykinio kainų konkurencingumo gerėjimas. Po to šalyse, kurios yra gryniosios skolininkės, vidaus paklausa ir importas liko nedideli. Kadangi daugelyje valstybių narių grynųjų užsienio įsipareigojimų sankaupos vis dar didelės, jų einamosios sąskaitos pozicijos turi likti nuosaikios dydžio. Kita vertus daugumoje šalių, kurių einamosios sąskaitos balansas teigiamas, po krizės nebuvo palyginamo simetriško koregavimo, ir kai kuriais atvejais didelio

⁸ Tarybos dokumentas 5735/17.

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1176/2011 2 straipsnyje disbalansas apibrėžtas kaip „bet kokia tendencija, sukelianti makroekonominius pokyčius, kurie neigiamai veikia arba galėtų neigiamai paveikti tinkamą valstybės narės ekonomikos, Ekonominės ir pinigų sąjungos arba Sąjungos kaip visumos veikimą“.

pertekliaus rodikliai toliau didėja. Todėl euro zonoje, kaip visumoje, einamosios sąskaitos perteklius didėja¹⁰.

Nuolatinis euro zonos einamosios sąskaitos perteklius atspindi bendrą paklausos dinamiką, kuri ir toliau atsilieka nuo ekonominės veiklos. Realus vidaus paklausos augimas euro zonoje atsilieka, palyginti su ikikriziniu lygiu. Santykinai maža bendra paklausa taip pat daro neigiamą poveikį gamybos apimtims augimui ir potencialaus augimo prognozėms. Šis besitęsiantis sąstingis palaiko kaip niekad žemą grynosios infliacijos lygį, todėl šalyse, kurioms reikia sumažinti vidaus ir užsienio skolą, klostosi sudėtingos aplinkybės.

Privačiojo ir viešojo sektoriaus įsiskolinimas mažinamas toliau, bet lėtai ir nevienodai, ir tam trukdo mažas nominalusis augimas. Vis dar nemažtanti privačiojo sektoriaus skola daugelyje šalių, dažnai kartu su didele valdžios sektoriaus skolos sanakaupa, stabdo investicijas ir daro spaudimą kai kurių bankų balansui. Daugumoje šalių balansas šiuo metu tvarkomas: padidėjus namų ūkių ir įmonių sektorių grynosioms santaupoms mažinamas įsiskolinimas. Tačiau įsiskolinimas ne visada mažinamas ten, kur to labiausiai reikia, ir kai kurios labai įsiskolinusios šalys savo įsipareigojimus mažina lėčiau negu mažai įsiskolinusios šalys.

Europos bankų sektoriaus atsparumas toliau didėjo, tačiau sektoriui kyla nemažai problemų dėl mažo pelningumo, o kai kuriais atvejais dėl senų neveiksnių paskolų. Bankai toliau didino savo kapitalo rezervus net ir tokiu metu, kai bankų pelningumas, nors ir gerėjo, vis dar buvo menkas. Pelningiau veikti trukdė lėtas ekonomikos augimas, tradiciniai verslo modeliai, prastas išlaidų veiksmingumas ir perpildyta bankų rinka. Šios silpnybės dar labiau išryškėjo dabartinėmis mažų palūkanų aplinkybėmis. Be to, kai kuriose šalyse senos neveiksnių paskolos apsunkina galimybę skolinti, o mažas pelningumas trukdo skirti atidėjinių ir vykdyti vidaus kapitalo formavimą ir sumažina galimybes pritraukti kapitalo rinkoje.

Keletas valstybių narių turi atidžiai stebėti galimą perkaitimo riziką kai kuriuose sektoriuose. Valstybių narių, kurių pažanga šalinant disbalansą sparčiausia, ekonomika dinamiškai auga ir infliacijos lygis santykinai didesnis, ir kai kuriose iš jų didėja vienetui tenkančios darbo sąnaudos. Realiosios būsto kainos kyla daugumoje valstybių narių. Kai kuriais atvejais realiųjų būsto kainų augimas didina spaudimą jau pervertinto būsto rinkoms.

Darbo rinkose atsigavimas jau juntamas, tačiau problemos, tokios kaip ilgalaikis nedarbas ir mažas našumas, nenyksta. Padėtis darbo rinkose gerėja nuo 2013 m. vidurio, kartu visose valstybėse narėse mažėja nedarbo lygio skirtumai. Tačiau keliose ES šalyse nedarbo lygis vis dar labai didelis, o darbo užmokestis nesikeičia. Išlieka socialinių sunkumų, ypač šalyse, kurios labiausiai nukentėjo nuo finansų ir skolų krizių.

Struktūrinės reformos padėjo atkurti makroekonominę pusiausvyrą; reformų įsipareigojimus reikia išlaikyti. Būtina imtis priemonių siekiant pagerinti konkurencingumą ir spartinti veiksmingą išteklių perskirstymą. Reikėtų padidinti nemokumo sistemų veiksmingumą, kad būtų lengviau pašalinti atsargų disbalansą. Be to, reikia riboti neigiamą

¹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1176/2011 17 konstatuojamojo dalyje nurodyta, kad „vertinant makroekonominį disbalansą, reikėtų atsižvelgti į jų mastą ir jų galimą neigiamą netiesioginį ekonominį ir finansinį poveikį, kuris padidina Sąjungos ekonomikos pažeidžiamumą ir kelia grėsmę sklandžiam Ekonominės ir pinigų sąjungos veikimui“. Toje konstatuojamojo dalyje taip pat nurodyta: „[b]e to, valstybėse narėse, kuriose yra dideli einamosios sąskaitos perviršiai, politika turėtų būti siekiama nustatyti ir įgyvendinti priemonės, padedančias stiprinti jų vidaus paklausą ir išplėsti ekonomikos augimo potencialą“.

įsiskolinimo mažinimo poveikį trumpalaikiam ekonomikos augimui. Įvykdytos reformos atnešė nevienodą naudą. Kai kuriose šalyse, kuriose yra disbalansas, reformų priemonės sustabdytos, ir kyla pavojus, kad kai kuriais atvejais bus žengta atgal, dažnai dėl politinės padėties nepastovumo. Norint visapusiškai pasinaudoti reformomis būtina išlaikyti duotis įsipareigojimus ir užbaigti reformų procesus.

4.2. Makroekonominio disbalanso procedūros įgyvendinimas

Politikos įgyvendinimo stebėjimas pagal makroekonominio disbalanso procedūrą buvo sustiprintas. 2016 m. racionalizavus tokio disbalanso kategorijas, visoms šalims, kuriose yra disbalansas ar perviršinis disbalansas, pritaikytas specialaus stebėjimo procesas. Tikslas – patobulinti nuolatinį pagal procedūrą vykdomos politikos stebėjimą, tam tikslui naudojant Komisijos ataskaitas ir jas aptariant Tarybos komitetuose. Stebėjimas pritaikytas taip, kad būtų matomos problemos ir jis atitiktų disbalanso mastą. Taryba iš esmės pritarė specialaus stebėjimo ataskaitų išvadoms.

2016 m. nustatyta, kad disbalansą turi mažiau valstybių narių. Atlikus tolesnę atrinktų 13 valstybių narių analizę, nuodugnios apžvalgos parodė, kad viena valstybė narė nepatiria jokio disbalanso, šešios valstybės narės patiria disbalansą ir šešios patiria perviršinį disbalansą. Nuodugnių apžvalgų rezultatai apibendrinti 3 priedėlyje.

Komisija atidžiai stebės, kaip šalys, kuriose nustatytas disbalansas, vykdo politikos įsipareigojimus:

- **Airija ir Slovėnija** vis dar laikomos šalimis, kuriose yra disbalansas. Teigiamų ekonominių permainų ir įvykdytų reformų skaičius rodo, kad disbalansas palaipsniui šalinamas. Jei dės daugiau pastangų, jos taps pajėgios disbalansą tvariai pašalinti. Todėl Komisija stebės ekonomines permainas šiose dviejose šalyse ir būsimus įsipareigojimus, visų pirma, nagrinės jų nacionalines reformų programas (NRP), kad parengtų kitą nuodugnią apžvalgą.
- **Vokietijoje** nustatytas disbalansas – jį rodo didelis einamosios sąskaitos perteklius. Pastarojo meto ekonomikos permainos nerodo, kad šis disbalansas būtų šalinamas, nors padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant praėjusių metų šiai šaliai skirtas rekomendacijas, susijusias su makroekonominio disbalanso procedūra. Todėl Komisija stebės ekonomines permainas ir būsimus politinius įsipareigojimus, visų pirma nacionalinę reformų programą (NRP) ir galbūt naują kitos vyriausybės NRP, kad parengtų kitą nuodugnią apžvalgą.
- **Prancūzija** vis dar laikoma šalimi, kurioje yra perviršinis disbalansas, tačiau ekonominių permainų ir įvykdytų reformų skaičius rodo, kad disbalansas palaipsniui šalinamas. Siekiant tvariai ištaisyti disbalansą būtina dėti tolesnes pastangas. Todėl Komisija stebės ekonomines permainas ir būsimus įsipareigojimus, visų pirma nacionalinę reformų programą (NRP) ir galbūt naują kitos vyriausybės NRP, kad parengtų kitą nuodugnią apžvalgą. Remdamasi ta apžvalga Komisija galėtų svarstyti, ar, užuot konstatavus perviršinį disbalansą, reikia pripažinti disbalansą.
- Trijų šalių, kuriose nustatytas perviršinis disbalansas, konkrečiai **Kipro, Italijos ir Portugalijos**, vertinimą Komisija iš naujo svarstys gegužės mėn., atsižvelgdama į jų nacionalinių reformų programų (NRP) užmojų mastą, nes atlikus nuodugnią apžvalgą matyti įsisenėjusios struktūrinės problemos.

1 lentelė. Nuodugnių apžvalgų rezultatai 2016–2017 m.

	2016 m.	2017 m.
Disbalanso nėra	BE, EE, HU, AT, RO, UK	FI
Disbalansas	DE, IE, ES, NL, SI, FI, SE	DE, IE, ES, NL, SI, SE
Perviršinis disbalansas	BG, FR, HR, IT, PT, CY	BG, FR, HR, IT, PT, CY
Šalys, kurios nebuvo atrinktos nuodugniai apžvalgai	CZ, DK, LV, LT, LU, MT, PL, SK	BE, CZ, DK, EE, LV, LT, LU, HU, MT, AT, PL, RO, SK, UK

5. VALSTYBIŲ NARIŲ REFORMOS

Tai, kiek tvirtas ir tvarus bus atsigavimas, priklauso nuo to, kaip veiksmingai tvirtinamos ir įgyvendinamos reformos. Ryžtingas reformų procesas įkvepia pasitikėjimo ir sudaro sąlygas tvariai užtikrinti didesnę ekonomikos augimą ir užimtumą. Pastarieji savo ruožtu priklauso nuo to, kaip greitai reformų procesai produktų, paslaugų ir darbo rinkose duoda rezultatų, skatinančių investuoti ir persikirstyti išteklius taip, kad didėtų našumas.

Remiant reikiama koregavimą ir pereinamuosius procesus gali padidėti reformų teikiama nauda ir atsirasti skirtingose politikos srityse vykdomų reformų sinergija. Įvairių politikos sričių reformas gali tekti sinchronizuoti ir vykdyti taip, kad jos viena kitą papildytų, pavyzdžiui, vienu metu plėtoti darbo ir produktų rinkų lankstumą. Tinkamas reformų eiliškumas taip pat svarbus, nes davus aiškius įsipareigojimus ir paskelbus ilgesnio laikotarpio politikos darbotvarkes prisiimama didesnė atsakomybė ir išauga visuomenės parama.

Sudarant geresnes sąlygas didesniai skaičiui įmonių padidinti našumą gali būti skatinama konvergencija ir prisidedama prie nelygybės mažinimo. Didėjantys našumo rezultatų skirtumai yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių pajamų nelygybę ES ekonomikoje ir visuomenėse. Jie taip pat riboja konkurencingumą ir ekonomikos augimo potencialą. Apmokestinimas ir socialinės apsaugos sistemos gali sušvelninti pajamų nelygybės pasekmes, tačiau tokių taisomųjų priemonių poreikį galima sumažinti įgyvendinant reformas, kurios sudaro sąlygas tolygiau paskirstyti našumo augimą įmonėse, sektoriuose ir regionuose¹¹. Našumo skirtumus galima mažinti, pavyzdžiui, investuojant į įgūdžius ir švietimą, palengvinant technologijų perdavimą ir persikirstant išteklius. Tokia politika padeda didinti darbo užmokestį ir pajamas ir sumažinti valstybės finansams tenkančią naštą, atsirandančią esamą nelygybę šalinant persikirstymo priemonėmis. Danijoje 2012 m. įsteigta

¹¹ Žr. 2016 m. Europos Komisijos ataskaitą „Bendrosios rinkos integracija ir konkurencingumas ES ir jos valstybėse narėse“.

našumo komisija: jai pavesta pasiūlyti rekomendacijas, kurios galėtų padidinti našumą viešajame ir privačiajame sektoriuose, ir keletas 2014 m. paskelbtų rekomendacijų buvo įgyvendinta.

Planuojant struktūrines reformas ir sudarant jų eilės tvarką reikėtų labiau atsižvelgti į pasiskirstymo poveikį. Struktūrines reformas valstybės narės turėtų įgyvendinti taip, kad būtų atsižvelgta į jų trumpalaikį ir vidutinio laikotarpio poveikį, įskaitant pasiskirstymo poveikį ir socialines išlaidas. Kai kurios įvairiapusiškai naudingos reformos neįmanomos nedarant arba su ekonomikos augimu, arba su lygybe susijusių kompromisų. Švietimo sektoriaus reformos, pavyzdžiui, švietimo kokybės ir galimybės gauti švietimo paslaugas didinimas, prisideda prie ekonomikos augimo ir nelygybės mažinimo. Profesinis mokymas ir galimybės persikvalifikuoti visą gyvenimą taip pat padeda darbuotojams pagerinti savo gebėjimų kapitalą, taigi ir sušvelninti neigiamą dėl techninių pokyčių pasikeitusios įgūdžių paklausos poveikį.

Siekdamos remti investicijas ir didinti užimtumą bei socialinį teisingumą, valstybės narės paskelbė ir įgyvendino daug mokesčių reformų. Gerinant mokestinių prievolių vykdymą padaryta pažanga, tačiau siekiant užtikrinti teisingą naštos pasidalijimą ir toliau ypač aktuali kova su mokestiniu sukčiavimu, mokesčių vengimu ir slėpimu. Norint užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp veiksmingumo ir lygybės reikia užsitikrinti mokestines pajamas, kurių reikia viešosioms investicijoms ir gerovei. 2016 m. pradžioje įgyvendinus darbo apmokestinimo reformas, naujų priemonių praėjusiais metais buvo mažiau, ir darbo jėgos mokesčių našta, įskaitant tenkančią mažas pajamas gaunantiems asmenims, daugelyje valstybių narių išlieka didelė. Kai kuriose šalyse apmokestinimas vis dar sudaro kliūčių privačiosioms investicijoms. Reikia dėti papildomų pastangų, kad vykdyti mokestines prievoles būtų paprasčiau, kad apmokestinimas mažiau skatintų įmones rinktis skolas ir atsirastų geresnių fiskalinių paskatų finansuoti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą.

ES daugiametės finansinės programos 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu valstybės narės pirmą kartą privalo imtis įvairių reformų, kad laikydamosi *ex ante* reikalavimų sudarytų geresnes sąlygas projektų poveikiui ir jį sustiprintų. Pagrindinės šių reformų sritys yra viešųjų pirkimų sistema; strateginių politikos sistemų sukūrimas socialinės įtraukties, darbo rinkų, švietimo ir administravimo veiksmingumo srityse ir atitinkamų ES teisės aktų įgyvendinimas. Šie reikalavimai padeda gerinti bendrą investavimo aplinką ir sudaro palankesnes sąlygas įgyvendinti ES fondų ir Europos strateginių investicijų fondo projektus. Tas reformas valstybės narės turi tinkamai prižiūrėti ir įgyvendinti. Šiame kontekste svarbu stiprinti administracinius gebėjimus. Intensyviau naudojant finansines priemones galima padidinti ES lėšų svertą ir jų poveikį, tačiau administruojančiosioms valdymo institucijoms reikia atitinkamų techninių žinių ir praktinės patirties.

Naujos politikos priemonės turi būti kuriamos ir įgyvendinamos glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais siekiant, kad atsakomybę prisiimtų platus suinteresuotųjų subjektų ratas. Norint iki galo įgyvendinti sudėtingesnes reformas reikia kelerių metų. Todėl jų modelis turi būti pagrįstas įrodymais ir sutartas su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais, tokiais kaip regioninės ir vietos valdžios institucijos ir socialiniai partneriai. Valstybės narės suvokia, kad reikia gerinti socialinio dialogo veikimą ir veiksmingumą. Lietuva, kuri 2016 m. gavo jai skirtą rekomendaciją dėl gebėjimų stiprinimo, priėmė naują Darbo kodeksą, kuris, kaip tikisi Vyriausybė, pagerins kolektyvines derybas. Lenkija įsteigė naują socialinio dialogo tarybą, o Ispanijoje pasiektas naujas susitarimas dėl socialinio dialogo. Kita vertus, vis dar kyla abejonių, ar kai kuriose valstybėse narėse socialiniai partneriai iš tikrųjų prisideda, kai rengiamos darbo rinkos reformos.

5.1. *Investicijų skatinimas*

Investicijų augimas pastaruoju metu pagerėjo, nes finansavimo sąlygos palankios, pajėgumų naudojimas viršija ilgalaikį vidurkį, o kai kuriose šalyse spaudimas mažinti įmonių sektoriaus finansinį įsiskolinimą yra mažesnis. Kita vertus, nuolatinį investicijų trūkumą galima paaiškinti keliais cikliniais ir struktūriniais veiksniais. Dėl nedidelio paklausos augimo ir prognozuojamo mažo potencialaus augimo niekaip neprasideda stabilesnis investicijų atsigavimas. Istorinis investicijų lygis ES siekia 21–22 proc. BVP. 2013 m. jis buvo nukritęs iki 19,4 proc., o dabar pamažu atsigauna. Tikimasi, kad bendros investicijos augs šiek tiek greičiau tiek ES, tiek euro zonoje – 2,9 proc. 2017 m., o 2018 m. toliau didės iki 3,4 proc. euro zonoje ir 3,1 proc. ES. Ypač svarbu skatinti privačiąsias investicijas, nes jos sudaro 90 proc. visų investicijų.

Investicijų į nematerialųjį turtą daugėja, nors lėtai ir nuo žemo lygio. Nors našumo nuosmukis po krizės iš dalies paaiškinamas dideliu investicijų į mašinas ir įrenginius sumažėjimu, menkus bendro gamybos veiksmų našumo rezultatus Europoje (pastarąjį dešimtmetį jo augimas buvo gerokai mažesnis nei kitose šalyse) lėmė struktūrinės problemos, nuo kurių kenčia produktų, kapitalo ir darbo rinkos. Visų pirma reikia padidinti investicijas į žiniomis grindžiamą kapitalą, remti tvarias investicijas laikantis žiedinės ekonomikos principų, stiprinti viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą ir geriau naudotis naujomis priemonėmis, įskaitant mokesčių paskatas.

Tiesioginių užsienio investicijų srautas į ES šiuo metu yra nedidelis, ir prekybos integracija ir įvairinimas kai kuriose ES ekonomikos dalyse toliau vyksta lėtai. ES ekonomika atvira, todėl ji pirmąją pagal prekių ir paslaugų eksportą ir importą: jai tenka 16 proc. pasaulinės prekybos. Daugiau nei 30 mln. ES darbo vietų tiesiogiai ir netiesiogiai susijusios su prekių ir paslaugų eksportu į kitas pasaulio šalis. Tačiau tik 13 proc. Europos MVĮ vykdo veiklą už ES ribų, taigi valstybės narės galėtų nuveikti daugiau, kad MVĮ lengviau įsitrauktų į tarptautinę prekybą. Be to, padėtis labai skiriasi, nelygu valstybė narė, regionas ir sektorius. Mašinos ir įrenginiai iš Vokietijos, aeronautikos prekės iš Prancūzijos, farmacijos produktai iš Jungtinės Karalystės ir fermentai iš Danijos pasaulyje nepralenkami, bet kelių sektorių ir valstybių narių dalis pasaulinėje prekyboje toliau mažėja. Užsienio investicijų priežastys, jų sąlygos ir pobūdis labai skiriasi, labai nevienodai jos veikia ir darbo vietų kūrimą. Tiesioginių užsienio investicijų į ES kilmės šalys kinta: JAV ir Japonija toliau aktyviai investuoja, bet vis labiau ryškėja kitų valstybių, pavyzdžiui, Kinijos ir Pietų Amerikos šalių bendrosios rinkos (MERCOSUR) šalių, dėmesys. Svarbu užtikrinti vienodas tiesioginių užsienio investicijų ES ir tiesioginių ES investicijų užsienyje sąlygas ir padidinti ES galimybes patekti į atitinkamas rinkas trečiosiose šalyse.

Tarp dažniausių investavimo sunkumų valstybėse narėse yra nepalanki verslo aplinka, neveiksmingas viešasis administravimas, didelė konkretiems sektoriams būdinga administracinė bei reglamentavimo našta ir investavimo kliūtys. Keliose valstybėse narėse investavimą tebevaržo keletas kitų veiksmų. Tie veiksniai – tai suvaržymai produktų bei darbo rinkose; gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitiktis ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas; mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemų trūkumai; mokesčių sistemų sudėtingumas; neveiksmingos teisingumo sistemos; sektorinės kliūtys, pavyzdžiui, susijusios su infrastruktūra, ir kliūtys siekiant gauti finansavimą, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Kai kuriose valstybėse narėse vis dar reikia stiprinti kovą su korupcija. Apskritai, vertinant su investavimo sprendimais susijusią riziką reikšmės taip pat turi teisinė valstybė, pasitikėjimas reglamentavimo, mokesčių ir kitų sričių politikos kokybe ir nuspėjamumu ir pasitikėjimas institucijomis.

Kai kurias iš šių investavimo kliūčių keliose valstybėse narėse pradėta šalinti vykdam reformas. Sąlygos gauti finansavimą apskritai pagerėjo, iš dalies dėl išorės veiksnių (Kroatijoje, Airijoje ir Lietuvoje). Tam tikra pažanga matyti darbo rinkoje ir švietimo srityje (Italijoje ir Prancūzijoje). Tas pats pasakytina ir apie reglamentavimo bei administracinę naštą (Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje), viešuosius pirkimus (Lenkijoje, Portugalijoje ir Švedijoje), viešąjį administravimą (Italijoje ir Slovakijoje) ir teismų sistemas (Kroatijoje, Italijoje ir Maltoje). Tačiau tik nedidelė pažanga padaryta šalinant sektorines reglamentavimo kliūtis, ypač paslaugų ir tinklų pramonės šakose, ir kliūtis, susijusias su mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimu. Prancūzija toliau stengėsi palengvinti administracines procedūras, taikomas investicijoms į pramonę ir paslaugas – ji įgyvendino visapusę supaprastinimo programą.

Kalbant apie svarbias euro zonos įstaigas, veikia Bendras priežiūros mechanizmas (BPM), be to, nacionaliniu ir ES lygmeniu sustiprinta bankų sektoriaus priežiūra ir imtasi priemonių siekiant pagerinti neveiksnių paskolų valdymą ir jas geriau parduoti. Keliose valstybėse narėse per krizę pablogėjo bankų sektoriaus turto kokybė, ir tai iki šiol stabdo kreditavimą ir investicijas. Tokia padėtis susiklostė nepaisant bendro neveiksnių paskolų dalies mažėjimo: ji sumažėjo iki vidutiniškai 5,45 proc. visų 2016 m. antro ketvirčio ES paskolų. Vis dėlto valstybėse narėse jos pasiskirsčiusios plačiai, o keliose šalyse jų nušimtis dviženklis (Bulgarijoje, Airijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Italijoje, Kipre, Vengrijoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje). Imtasi priemonių, kuriomis skatinama antrinės neveiksnių paskolų rinkos plėtra (pavyzdžiui, Italijoje), tačiau visas jų poveikis dar turi atsiskleisti. Užstato administravimo ir nemokumo sistema kai kuriose valstybėse narėse tapo veiksmingesnė (pavyzdžiui, Bulgarijoje, Kroatijoje, Italijoje ir Kipre). Įsteigus viešąsias ar privačiąsias turto valdymo įmones ir patvirtinus priežiūros priemones, įskaitant papildomų atidėjinių paskolų nuostoliams padengti numatymą, kapitalo reikalavimus ir sustiprintą stebėjimą, ar įsiskolinimas restruktūrizuojamas taip, kaip užsibrėžta mažinti pradelstąją skolą, Bulgarijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Airijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje neveiksnių paskolų dalis ėmė mažėti. Italijoje neveiksnių paskolų kiekis pastaruoju metu mažėjo, tačiau nuvertėjęs turtas išparduodamas lėtai. Turto kokybė 2016 m. pirmąjį pusmetį toliau prastėjo Portugalijoje, ir tai pirmiausia susiję su pokyčiais nekilnojamojo turto ir statybų sektoriuose. Kipre ir Graikijoje, kur po krizės neveiksnių paskolų nušimtis viršijo 40 proc., iki šiol priimtose priemonės, įskaitant skolos restruktūrizavimo tikslus ir nuvertėjusio turto pardavimą, dar turi subrandinti apčiuopiamus rezultatus. Apskritai, norint sumažinti neveiksnių paskolų lygį, keliose valstybėse narėse reikia tiek ryžtingų ir visapusiškų pastangų, tiek pagalbinių reformų, kad atsirastų daugiau paskatų restruktūrizuoti jų bankų sistemas.

Valstybės narės ėmėsi veiksmų ir siekdamos gerinti galimybę gauti nuosavo kapitalo finansavimą, ir plėtoti alternatyvias finansavimo formas, pavyzdžiui, sutelktinį finansavimą. 2015 m. Austrijoje priimto sutelktinio finansavimo įstatymo sėkmė rodo, kad tokioms alternatyvioms finansavimo formoms sukūrus tinkamą teisinę bazę pasiekiamas didelis teigiamas poveikis. Kitos valstybės narės, pavyzdžiui, Ispanija, Latvija, Nyderlandai ir Vengrija, sudarė palankesnes sąlygas MVĮ gauti finansavimą ir kartu suteikė galimybių instituciniams investuotojams. Viena iš priemonių – viešosios paramos priemonių konsolidavimas į bendrą plėtos finansavimo įstaigą, į kurią įmonės gali kreiptis pagal vieno langelio principą ir kuri teikia nefinansinę paramą, pavyzdžiui, konsultuoja ir rengia mokymus. Be to, atsirado specialios valstybei priklausančio rizikos kapitalo arba augimo finansavimo schemos ir kitų rūšių fondų fondai. Nepaisant to, galimybės gauti finansavimą ir administracinės procedūros toliau labai apsunkina augimą ir investicijas daugelyje valstybių narių, ypač veiklą pradedančioms ar plečiančioms MVĮ. Sudėtingos pradedančiųjų įmonių ir licencijų išdavimo taisyklės daugelyje valstybių narių tebekliudo investuoti į MVĮ.

Per krizę daugumoje valstybių narių viešosios investicijos smarkiai sumažėjo ir iki ilgalaikio lygio dar neatsitaisė. Nepakankamai investuojant į materialųjį ir nematerialųjį turtą, tokį kaip moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra, nukenčia ne tik tiesiogiai gamybos apimtys augimas, bet ir ilgalaikis našumas, nes lėtėja inovacijų kūrimas ir esamų technologijų sklaida. Svarbu skatinti viešąsias investicijas, visų pirma į švietimą ir mokymą, infrastruktūrą, mokslinius tyrimus ir inovacijas, kartu imantis priemonių, kad būtų pritrauktos privačiojo sektoriaus investicijos. Tai darant reikėtų siekti ir investicijų kokybės.

Pastaraisiais metais tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu patobulinta keletas viešųjų pirkimų sistemos aspektų, tačiau problemų lieka. Veiksmingos viešųjų pirkimų praktikos trukdžiai riboja ekonomikos augimą ir vidaus rinkos veikimą. Kasmet valdžios institucijos ES maždaug 14 proc. BVP išleidžia vykdydamos viešuosius pirkimus – jie yra esminė priemonė, kuria valdžia įgyvendina politiką ir siekia nacionalinių strateginių tikslų. Gera veikiančios viešųjų pirkimų rinkos didina nacionalinį konkurencingumą, nes dėl jų gerėja nacionaliniai viešieji finansai, kryptingiau skiriamos investicijos ir teikiamos geresnės kokybės paslaugos, tokios kaip infrastruktūros ar e. valdžios. Sveikatos priežiūros sektoriuje viešieji pirkimai gali suteikti naudingų priemonių siekiant ekonomiškai naudingiausiu būdu įsigyti vaistų ir medicininės įrangos. Keliose valstybėse narėse skelbimų apie pirkimus nuošimtis lieka žemas, o tai reiškia nepakankamą atvirumą tarpvalstybinėms verslo galimybėms. Konkurenciją ribojančių viešųjų pirkimų procedūrų, pavyzdžiui, derybų be skelbimo apie pirkimą, taikymas valstybėse narėse labai skiriasi – nuo beveik 0 proc. iki daugiau kaip 20 proc. Taip pat vis dar daug sutarčių, dėl kurių gautas tik vienas pasiūlymas. Tai rodo, kad viešųjų pirkimų bendroji rinka nėra pakankamai integruota, ir ją plačiau atvėrus būtų galima padidinti ekonomikos veiksmingumą ir augimą.

Būtina sąlyga norint sėkmingai užtikrinti ilgalaikį atsigavimą yra socialinės investicijos. Remiant Europos socialiniam fondui, investicijos į aktyvią darbo rinkos politiką padeda užtikrinti geresnį individualizuotų paslaugų teikimą ir valstybinių užimtumo tarnybų pajėgumo tobulinimą. Socialinėms investicijoms taip pat reikėtų naudoti finansines priemones, tokias kaip labai mažoms ir (arba) socialinėms įmonėms skirtų paskolų programos, orientuotos į konkrečias grupes, pavyzdžiui, savarankiškai dirbančius asmenis, jaunimą, jaunus mikrokreditų gavėjus, moteris ir neįgaliuosius. Didėja ir Investicijų plano Europai indėlis į šias investicijas, pavyzdžiui, Lenkijoje suteiktos paskolų garantijos maždaug 1 300 mažiausių įmonių. Tačiau panaudotos toli gražu ne visos jo galimybės skatinti žmogiškojo kapitalo plėtrą. Reikia imtis papildomų priemonių, kad būtų parengtos šiam sektoriui pritaikytos priemonės ir užtikrintas glaudesnis socialinių ir finansų subjektų bendradarbiavimas.

5.2. Struktūrinių reformų vykdymas

Reformos, kuriomis tobulinamos darbo rinkų ir socialinės apsaugos sistemos

Daug valstybių narių, spręsdamos segmentuotų darbo rinkų problemą, įgyvendino svarbias užimtumo apsaugos teisės aktų reformas. Danija pradėjo aktyvios darbo rinkos politikos reformą, siekdama, kad dirbti apsimokėtų, o Lenkija ėmėsi priemonių mažinti besaikį civilinės teisės sutarčių taikymą. Tokių reformų poveikį reikia vertinti kartu su kitomis institucinėmis, viešojo administravimo ir produktų rinkos sąlygomis. Su darbo ginčais susijęs netikrumas ir sudėtingumas gali būti mažinamas visų pirma trumpinant procedūrų trukmę ir populiarinant alternatyvaus ginčų sprendimo procedūras, tokias kaip tarpininkavimas. Tikimasi, kad 2016 m. rugpjūčio mėn. Prancūzijoje priimtas įstatymas, kuriuo iš dalies

keičiamas nepagrįsto atleidimo iš darbo reglamentavimas ir suteikiama daugiau laisvės įmonės lygmeniu koreguoti darbo sąlygas, padės mažinti darbo rinkos segmentaciją.

Keletas valstybių narių ėmėsi veiksmų tobulinti darbo užmokesčio nustatymo sistemas. Norint didinti konkurencingumą nepaprastai svarbu laikui bėgant išlaikyti panašią darbo užmokesčio ir našumo kaitą. Tačiau svarbu ir užtikrinti, kad darbo užmokesčio lygis leistų gyventi oriai. Belgija numatė, kad darbo užmokestis būtų nustatomas labiau atsižvelgiant į verslo ciklą ir našumo pokyčius. Suomijoje vyksta derybos dėl naujo darbo užmokesčio nustatymo modelio, pagal kurį darbo užmokestis užsienio prekybai uždaruose sektoriuose būtų derinamas prie darbo užmokesčio augimo užsienio prekybai atviruose sektoriuose.

Nepaisant kai kurių valstybių narių reformų siekiant mažinti darbo apmokestinimą, daugumoje šalių darbo jėgos mokesčių pleištą lieka didelis. Tai ypač pasakytina apie euro zoną. Dėl didelio darbo jėgos mokesčių pleišto darbo jėgos sąnaudos yra didelės, o faktinis darbuotojų atlyginimas atskaičius mokesčius nedidelis, todėl nukenčia tiek darbo jėgos paklausa, tiek jos pasiūla. Keliose valstybėse narėse esama galimybių apmokestinimą nuo darbo perkelti augimui labiau palankiems šaltiniams, tokiems kaip aplinkosaugos ir turto mokesčiai. Keletas valstybių narių, tarp jų Lietuva, Vengrija ir Austrija, ėmėsi priemonių mokesčių pleištui mažinti, kurios pirmiausia skirtos mažas pajamas gaunantiems darbuotojams.

Kelete valstybių narių kai kurių grupių dalyvavimas darbo rinkoje tebėra problemiškas. Siekiant visiems užtikrinti vienodas teises, pareigas ir galimybes, reikia imtis politikos priemonių, kuriomis pažeidžiamos integruojamos grupės į darbo rinką. Visų pirma asmenys, kurie nėra ES piliečiai, ir asmenys iš migrantų šeimų pernelyg mažai dalyvauja darbo rinkoje, tarp jų daugiau bedarbių, ir jiems kyla didesnė skurdo ir socialinės atskirties rizika. To priežastys dažnai būna kompleksas veiksnių, tokių kaip ribotos kalbos žinios ar ribota galimybė gauti išsilavinimą, mažesnė kvalifikacija ar diskriminacija. Šios problemos paaštrėjo nuo ekonomikos krizės ir pastaruoju metu, kai atvyksta daugiau prieglobsčio prašytojų. Valstybės narės, be kita ko, Vokietija, Austrija ir Švedija, šias problemas sprendžia priemonėmis, kuriomis skatinama pabėgėlių integracija į darbo rinką. Panašiai ir priemonės, kuriomis moterys skatinamos dalyvauti darbo rinkoje, gali sumažinti lyčių nelygybę ir kartu padaryti didelį teigiamą poveikį darbo rinkos rezultatams ir augimui. Šiuo atžvilgiu valstybės narės, įskaitant Airiją ir Slovakiją, ėmėsi priemonių, pavyzdžiui, kad būtų teikiama daugiau vaikų priežiūros paslaugų.

Valstybės narės turi užtikrinti, kad visiems jaunuoliams, įskaitant nekvalifikuotus, būtų pagerintos galimybės dalyvauti darbo rinkoje. Reikia, be kita ko, padėti darbuotojams prisitaikyti prie technologinio pokyčio ir globalizacijos. Daugiau valstybių narių stengiasi gerinti bendrą aktyvios darbo rinkos politikos ir valstybinių užimtumo tarnybų veiklos valdymą ir nuoseklumą. Rumunija sustiprino nacionalinę užimtumo agentūrą, Vengrija imasi priemonių stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką. Estijoje nuo sausio mėn. įsibėgėjo su darbui reikalingais gebėjimais susijusi reforma: teikiamos geresnės, individualiu požiūriu pagrįstos aktyvavimo rėmimo priemonės.

Auga dalyvavimo švietimo ir mokymo programose lygis. Daugelis valstybių narių tęsia savo švietimo ir mokymo sistemų reformas, siekdamos padidinti jų įtraukumą ir rezultatų kokybę. Portugalija pastaraisiais metais sėkmingai vykdė iniciatyvas, skirtas vienodoms švietimo galimybėms užtikrinti, mokyklos nebaigusiujų skaičiui mažinti ir bendram gyventojų įgūdžių lygiui kelti. Kelios šalys vykdo reformas, skirtas profesinio rengimo ir mokymo sistemoms gerinti.

Socialinės apsaugos sistemų modernizavimas yra būtinas siekiant užtikrinti jų tvarumą bei veiksmingumą ir sąsajas su darbo rinka. Dėl demografinių iššūkių ypač svarbu didinti socialinių išlaidų veiksmingumą. Inteproc.gruotas požiūris į darbo rinkos paramą, pagal kurį aktyvumo skatinimo paslaugos jungiamos su adekvačia socialine apsauga ir prieiga prie kokybiškų socialinių paslaugų, gali padėti maksimaliai padidinti viešųjų išlaidų naudingumą. Malta ėmėsi darbo finansinio patrauklumo užtikrinimo priemonių, pirmiausia skirtų moterims, kad būtų sprendžiamas menko jų dalyvavimo darbo rinkoje klausimas. Kipre buvo įvesta garantuotų minimalių pajamų sistema, kuri turėtų padėti mažinti skurdą.

Keliose valstybėse narėse yra poreikis suderinti mokesčių sistemas ir minimalios socialinės apsaugos sistemas. Abi gali turėti svarbų persikirstomąjį poveikį, kuris įvairiose šalyse yra labai skirtingas. Nuo 2010 iki 2013 m. kai kuriose šalyse, įskaitant Čekiją, Ispaniją, Italiją ir Portugaliją, didėjančią rinkos pajamų nelygybę sušvelnino (o kai kuriose šalyse ir nusvėrė) didėjantis mokesčių ir išmokų persikirstomasis poveikis. Kitose šalyse mokesčių ir išmokų persikirstomasis poveikis per tą patį laikotarpį gerokai sumažėjo, taigi nepadėjo mažinti rinkos pajamų nelygybės.

Konkurencingumui palankios reformos

Valstybės narės laikėsi politikos, kuria siekiama didinti konkurencingumą apskritai. Pavyzdžiui, pagrindinės darbo rinkos organizacijos Suomijoje 2016 m. vasario mėn. susitarė dėl Konkurencingumo pakto, kuriuo siekiama Suomijos ekonomikos sąnaudų konkurencingumą pagerinti 5 proc. (šis dydis būtų 15 proc. bendro sąnaudų konkurencingumo padidinimo dalis). 2016 m. liepos mėn. buvo patvirtinta plataus masto strategija „Konkurencinga Rumunija“, rodanti politinį ir visuomenės sutarimą dėl svarbiausių sričių, kuriose būtina imtis veiksmų 2016–2020 m., kad Rumunijoje vyktų tvarus ekonomikos vystymasis.

Sparti dalijimosi ekonomikos plėtra turi potencialo prisidėti prie konkurencingumo ir augimo. Kai kurios valstybės narės, regionai ir miestai diegia sistemas, skirtas dalijimosi ekonomikai plėtoti. Kitur laikomasi labiau ribojamojo požiūrio į dalijimosi ekonomikos verslo modelius. Danija šiuo metu rengia išsamią strategiją, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė yra numačiusios sistemą turistų apgyvendinimo sektoriuje, o Estija ir Lietuva priderino savo miesto keleivių transporto sistemas prie naujų verslo modelių. Belgijoje, Italijoje ir Ispanijoje dalijimosi ekonomikos reglamentavimo veiklai trukdo dideli regioniniai skirtumai.

Valstybių narių reformomis taip pat sprendžiamos įvairios problemos, trukdančios pritraukti ir didinti investicijas vidaus rinkoje. Visų pirma lėta pažanga daroma pertvarkant paslaugų rinkas, o reglamentavimo griežtumas daugelyje valstybių narių tebėra nuolatinė kliūtis investicijoms į paslaugas. Ribojamieji reglamentavimo reikalavimai ir apsukinančios administracinės procedūros gali sukurti kliūčių patekti į rinką ar joje įsitvirtinti. Akivaizdu, kad paslaugų sektorių veikla daro poveikį visai ekonomikai, ne vien tik dėl savo dydžio, bet ir dėl sąsajų su kitais ekonomikos sektoriais. Dideli reglamentavimo apribojimai paslaugų, visų pirma verslo paslaugų, sektoriuje prisideda prie neveiksmingumo ir mažo našumo augimo. Tai veikia verslo dinamiką ir investicijas į paslaugų sektorius, taip pat turi pasekmių apdirbamosios pramonės sektoriui. Dėl antikonkurencinio reglamentavimo paslaugų sektoriuose gali susidaryti potencialių sąnaudų galutinės grandies pramonei, kurioje tų sektorių produktai gamybos procese naudojami kaip tarpiniai produktai.

Nors profesinių paslaugų reformų pažanga itin lėta, tam tikrų teigiamų pokyčių esama. Laikydamosi 2016 m. rekomendacijos Prancūzija priėmė beveik visus antrinės teisės aktus,

kurių reikia 2015 m. įstatymo dėl augimo ir veiklos nuostatomis, kurios nebuvo tiesiogiai taikomos, įgyvendinti. Tai suteikė galimybę pašalinti tam tikrus apribojimus užsiimti kelių reglamentuojamųjų profesijų veikla, tačiau reformos mastas kol kas nedidelis. 2015 m. Liuksemburgas panaikino kai kuriuos akcijų valdymo ir balsavimo teisių reikalavimus architektų ir inžinierių profesijoms, o 2016 m. panaikino fiksuotus tarifus viešosiose sutartyse. Tačiau bendras šioms profesijoms taikomų apribojimų lygis tebėra vienas aukščiausių ES.

Kai kurios valstybės narės panaikino apribojimus, turinčius poveikio mažmeninės prekybos sektoriaus veikimui, o kitos inicijavo reformas. Suomija ir Danija planuoja sumažinti planavimo suvaržymus, o tai turėtų suteikti mažmenininkams daugiau lankstumo renkantis vietą savo parduotuvėms ir jų dydį pritaikant prie vartotojų poreikių. Tačiau pažanga yra nevienoda skirtingose valstybėse narėse ir kai kuriose iš jų yra tendencija įvesti naujas ribojamąsias priemones maisto produktų sektoriuje, visų pirma turinčias poveikio užsienio mažmenininkams. Tokios priemonės trukdo bendrosios rinkos integracijai mažmeninės prekybos sektoriuje.

Viešojo administravimo reformos yra būtinos siekiant teikti aukštos kokybės viešąsias paslaugas ir skatinti verslumą, konkurencingumą bei augimą. Ispanija beveik baigė įgyvendinti rekomendacijas, pateiktas pagal 2013 m. CORA viešojo administravimo reformą. Pasak nacionalinės administracijos, viešojo administravimo paslaugų išlaidas tikimasi sumažinti 30,5 mlrd. EUR, iš jų – 3,44 mlrd. EUR sudaro įmonių ir gyventojų išlaidos.

Valstybės narės ėmėsi veiksmų MVĮ sąlygoms gerinti, tačiau dar reikia daug nuveikti. Valstybių narių veiksmai šioje srityje apima ketvirtąjį nacionalinių veiksmų planą MVĮ remti Liuksemburge, išsamią supaprastinimo programą Prancūzijoje, nulinio tarifo socialinių įmokų įvedimą visam laikui darbdaviams, pirmą kartą įdarbinantiems 2016–2020 m. Belgijoje, ir atleidimą nuo mokesčių aukštos kvalifikacijos reikalaujančiuose didelės paklausos sektoriuose Rumunijoje. Tačiau daugelyje valstybių narių verslumo ir MVĮ augimo sąlygos išlieka sunkios. Visų pirma daugelyje valstybių narių dėl brangių bei ilgų nemokumo procedūrų ir nevykdomų plataus masto kampanijų, kurios būtų skirtos kovai su verslo žlugimo stigmatizavimu, bankrotą patyrę verslininkai nebegauna antros progos.

Valstybės narės toliau vykdė reformas, teikė paramą eksportuotojams ir skatino spartų pradedančiųjų įmonių tarptautinimą. Tai apima aktyvią verslo bei finansinę paramą ir prekybos skatinimą užsienyje per privačius verslo tinklus, taip pat ekonominę diplomatiją ir ekonomines partnerystes. Švedija pradėjo įgyvendinti naują eksporto strategiją, skirtą eksportui ir užsienio investicijoms didinti. Geroji patirtis šioje srityje taip pat apima Italijos pradedančiųjų įmonių įstatymą ir naują strategiją „Verslas 4.0“, kurioje, be kita ko, numatyta mažinti mokesčius investicijoms į pradedančiųjų įmonių ir novatoriškų MVĮ kapitalą. Ja taip pat skatinama žinių sklaida ir padedama pereiti prie aukštųjų technologijų ir aukštos kvalifikacijos reikalaujančių sektorių.

5.3 Atsakingos fiskalinės politikos užtikrinimas

Dėl nuosaikaus augimo ir istoriškai mažų palūkanų normų valdžios sektoriaus deficito ir skolos rodikliai euro zonoje ir ES turėtų mažėti, nors ir lėčiau. Pagal naujausią Europos Komisijos prognozę tikimasi, kad valdžios sektoriaus deficitas euro zonoje 2017 m. toliau mažės, o 2018 m. stabilizuosis ir bus 1,4 proc. BVP (Europos Sąjungoje – 1,6 proc. BVP). Manoma, kad euro zonos valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP 2016 m. pasieks 91,5 proc. BVP (Europos Sąjungos – 85,1 proc.). Toliau jis turėtų palaipsniui mažėti iki 89,2 proc. 2018 m. euro zonoje (Europos Sąjungoje – 83,6 proc.). Skolos mažėjimą galima

paiškinti daugiausia pirminių perteklių ir palankesniu „sniego gniūžtės“ poveikiu, kuriuos lėmė mažesnės palūkanų išlaidos, nuosaikus realiojo BVP augimas ir tikėtinas infliacijos padidėjimas.

Valstybės narės turi remti investicijas, kad sustiprintų ekonomikos atsigavimą, ir pasiekti tvarumo ir stabilizavimo pusiausvyrą. Neseniai Komisija paskelbė komunikatą¹², kuriame raginama laikytis nuosaikiai ekspansinės fiskalinės politikos ir geriau paskirstyti fiskalines pastangas euro zonoje. Tuo tikslu valstybės narės turėtų vykdyti fiskalinę politiką laikydamosi Stabilumo ir augimo pakto, taip užtikrindamos tvarumą ir kartu kuo geriau išnaudodamos galiojančių taisyklių įtvirtintą lankstumą. Fiskalinio manevravimo galimybių turinčios valstybės narės turėtų jomis pasinaudoti investicijoms remti, kad būtų sustiprintas ekonomikos atsigavimas ir padidintas jų gamybos potencialas. Kitos turėtų toliau vykdyti savo viešųjų finansų konsolidavimą.

1 langelis. Nauja priežiūros pagal Stabilumo ir augimo pakto informacija

Euro zonos valstybių narių 2017 m. biudžeto planų projektų (BPP) vertinime, paskelbtame 2016 m. lapkričio mėn., Komisija nurodė, kad aštuonių valstybių narių (Belgijos, Ispanijos, Italijos, Kipro, Lietuvos, Portugalijos, Slovėnijos ir Suomijos) planai kelia riziką, kad nebus laikomasi Stabilumo ir augimo pakto nuostatų. Penkios šalys – Airija, Latvija, Malta, Austrija ir Prancūzija – pasirodė iš esmės atitinkančios, o Vokietija, Estija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Slovakija atitiko reikalavimus. Be to, buvo tikimasi, kad Vokietija, Liuksemburgas ir Nyderlandai viršys savo vidutinio laikotarpio biudžeto tikslus ir buvo paraginti pasinaudoti esamomis fiskalinio manevravimo galimybėmis, kartu išsaugant nacionalinių viešųjų finansų ilgalaikį tvarumą.

Ispanijos ir Lietuvos 2016 m. lapkričio mėn. BPP vertinimai buvo grindžiami BPP, parengtais pagal nesikeičiančios politikos scenarijų, nes šios šalys turėjo laikinas vyriausybes, neturinčias visapusiškų įgaliojimų sudaryti biudžetą. Nuo to laiko abiejų šalių naujosios vyriausybės pateikė atnaujintus BPP, kuriais remdamasi Komisija 2017 m. sausio 17 d. paskelbė atnaujintas nuomones. Atnaujintas Ispanijos BPP buvo įvertintas kaip iš esmės atitinkantis Pakto reikalavimus. Atnaujintas Lietuvos BPP vis dar buvo įvertintas kaip galintis neatitikti Pakto reikalavimų, lygiai taip pat kaip ir praėjusį rudenį pateiktame vertinime.

Patvirtinus daugumos valstybių narių 2017 m. biudžetus, pagal Komisijos 2017 m. žiemos prognozę galima įvertinti, kaip valstybės narės atsižvelgė į Komisijos nuomones apie jų biudžeto planų projektus ir kaip vykdė Euro grupėje priimtus įsipareigojimus.

Komisija toliau atidžiai stebi, kaip skolos kriterijų atitinka Belgija, Italija ir Suomija, ir pabrėžia, kad labai svarbu toliau griežtai vykdyti pagal Stabilumo ir augimo pakto rekomenduotą struktūrinį koregavimą. 2016 m. pavasarį Komisija įsipareigojo paskelbti naują ataskaitą dėl Italijos pagal 126 straipsnio 3 dalį, kai tik bus prieinama nauja informacija apie vidutinio laikotarpio biudžeto tikslams pasiekti 2017 m. numatytą koregavimo planą. Šią atnaujintą ataskaitą Komisija paskelbė vasario 22 d.

Vykstant Europos semestrai Komisija stebės visų valstybių narių biudžeto pokyčius, atsižvelgdama į balandžio mėn. viduryje pateiktinas nacionalines reformų programas ir stabilumo arba konvergencijos programas. Gegužės mėn. ji pateiks savo rekomendacijas ir atliks kitus pagal Pakto numatytus procedūrinius veiksmus.

Šiame kontekste Komisija taip pat pateiks Suomijos ir Lietuvos tinkamumo pasinaudoti prašomu lankstumu išsamų vertinimą. Jei prašymas bus patenkintas, tai galėtų pagerinti jų Stabilumo ir augimo pakto nuostatų laikymosi vertinimą.

Tinkama fiskalinės politikos kryptis susijusi ne tik su biudžeto balanso linkme ir apimtimi, bet ir su viešųjų finansų, kuriais ji remiasi, struktūra ir kokybe. Valstybės

¹² COM(2016) 727.

narės turėtų gerinti viešųjų finansų struktūrą, be kita ko, sukurdamos daugiau galimybių materialioms ir nematerialioms investicijoms. Taip pat visais valdžios lygmenimis turėtų būti reguliariai peržiūrimas viešųjų išlaidų veiksmingumas ir naudingumas, kartu atsižvelgiant į tikslą skatinti teisingumą. Šių tikslų būtų lengviau pasiekti užtikrinus veiksmingą nacionalinių fiskalinių sistemų veikimą.

Nacionalinių fiskalinių sistemų gerinimas gali paskatinti augimui palankias viešąsias išlaidas. Atsižvelgdamos į rekomendacijas valstybės narės toliau stiprino įvairius savo fiskalinių sistemų aspektus. 2017 m. sausį Austrija priėmė naują fiskalinio išlyginimo teisės aktą, kuriuo supaprastinamos pervedimų taisyklės visuose valdžios sluoksniuose. Italija užbaigė 2009 m. biudžeto proceso ir struktūros reformą. Suomija teisiškai įtvirtino nedviprasmišką principą „vykdyk arba pasiaiškink“, taikomą jos nepriklausomos fiskalinės institucijos nuomonėms dėl nacionalinių fiskalinių taisyklių laikymosi. Be to, kai kuriose valstybėse narėse buvo daug svarstoma apie jų vidaus sistemų gerinimą. Nyderlandai ir Švedija sudarė specialias darbo grupes (atitinkamai, aukšto lygio valstybės tarnautojų patariamąją grupę ir parlamentinį komitetą), kurios 2016 m. peržiūrėjo galiojančias sistemas ir pasiūlė, kaip jas pagerinti. Beveik visose valstybėse narėse fiskalinės tarybos dabar aktyviai dalyvauja nacionaliniuose debatuose dėl fiskalinės politikos. Jos reguliariai skelbia nepriklausomus biudžeto planų vertinimus ir rezultatus. Pirmąjį 2016 m. pusmetį visapusiškai pradėjus veikti Bulgarijos fiskalinei tarybai, Čekija, Lenkija ir Slovėnija lieka vienintelės valstybės narės, neturinčios veikiančios fiskalinės tarybos.

Komisija peržiūrėjo fiskalinio susitarimo nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę. Tai padaryti Komisiją paskatino Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Fiskalinio susitarimo nuostatomis siekiama pagerinti nacionalinių ir ES fiskalinių sistemų derėjimą ir valstybių narių atsakomybę už jas. Komisijos ataskaita priimta kartu su šiuo dokumentų rinkiniu po išsamių konsultacijų su 22 susitariančiosiomis šalimis (euro zonos šalimis, taip pat Bulgarija, Danija ir Rumunija)¹³. Iš ataskaitos matyti, kad visos susitariančiosios šalys, laikydamosi fiskalinio susitarimo reikalavimų bei kitų Sąjungos teisės aktų, iš esmės pakeitė savo nacionalines fiskalines sistemas.

Pensijų ir sveikatos priežiūros sistemų pertvarkymas gali pagerinti viešųjų finansų kokybę, nes jų vidutinio laikotarpio ir ilgalaikis tvarumas kelia rimtų problemų, turint omenyje didelį išiskolinimą ir visuomenės senėjimą. Vidutiniu laikotarpiu ir ilgalaikėje perspektyvoje dauguma valstybių narių patiria vidutinę arba didelę tvarumo riziką¹⁴. Ji kyla dėl vis dar didelės prognozuojamos susikaupusios valstybės skolos ir prognozuojamo su visuomenės senėjimu susijusių viešųjų išlaidų didėjimo. Ši rizika akcentuoja poreikį vykdyti papildomas reformas, visų pirma sveikatos priežiūros ir pensijų srityse, kurios, viena vertus, spręstų fiskalines problemas, o kita vertus, užtikrintų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir pensijų adekvatumą. Daugelyje šalių padaryta pažanga, turinti teigiamo poveikio ilgalaikiam fiskaliniam tvarumui, daugiausia dėl įgyvendintų pensijų reformų ir pastarojo meto fiskalinio konsolidavimo.

¹³ Konsultacijomis siekiama suteikti susitariančiosioms šalims galimybę pateikti pastabas dėl Komisijos išvadų, kaip numatyta Sutarties dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje 8 straipsnio 1 dalyje.

¹⁴ Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu vidutinė arba didelė fiskalinio tvarumo rizika nustatyta šiose šalyse: Belgijoje, Čekijoje, Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Italijoje, Kipre, Lietuvoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Fiskalinio tvarumo iššūkiai išsamiai įvertinti Europos Komisijos 2017 m. dokumente „Debt Sustainability Monitor 2016“ (paskelbta leidinyje „European Economy, Institutional papers“, Nr. 47.)

Daugelio valstybių narių pensijų sistema pernai įvardyta kaip probleminė. Nors ankstesniais metais daugelis valstybių narių priėmė svarbias pensijų reformas, pažanga pertvarkant pensijų sistemas padaryta nedidelė arba jos visai nebuvo tose šalyse, kurioms 2016 m. buvo priimtos konkrečiai joms skirtos rekomendacijos. Šioms šalims ir toliau keliama politiniai uždaviniai, kuriuos reikia spręsti užtikrinant didesnę aktuarinį lygiavertiškumą ir didesnę faktinį išsėdinančiųjų į pensiją skaičių arba aukštesnę bendrą užimtumo lygį.

Sveikatos priežiūros sistemų reformų, kurių tikslas yra užtikrinti išlaidų efektyvumą ir paslaugų prieinamumą, kartu išlaikant tvarumą, pažanga valstybėse narėse nevienoda.¹⁵

Kelios šalys (Airija, Lietuva, Austrija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija ir Suomija) padarė tam tikrą pažangą įgyvendindamos joms skirtas rekomendacijas. Ši pažanga apima išlaidų efektyvumo didinimą, išlaidų tikslų ir peržiūrų naudojimą, perėjimą prie ne tokios brangios priežiūros ir neoficialių mokėjimų pažabojimą. Kitos šalys padarė tik nedidelę pažangą. Kai kuriose valstybėse narėse pradėtos reformos turi būti tęsiamos ir spartinamos, kad sveikatos priežiūros sistemos taptų veiksmingesnės, prieinamesnės ir atsparesnės. Tai padės joms gerinti gyventojų sveikatą, didinti ekonominę gerovę ir socialinę sanglaudą. Reformos apima: prieigos prie laiku teikiamos ir geros kokybės sveikatos priežiūros paslaugų visiems užtikrinimą; perėjimą nuo stacionarinės prie ambulatorinės priežiūros; investicijas į sveikatos ugdymą, pirminę sveikatos priežiūrą ir integruotą priežiūrą; sistemų valdymo gerinimą; racionalių vaistų naudojimą; sveikatos technologijų vertinimo naudojimą; labiau centralizuotus viešuosius pirkimus ir e. sveikatą bei sveikatos informacijos priemones.

6. TOLESNI ŽINGSNIAI

Komisija ir toliau palaikys konstruktyvų dialogą su valstybėmis narėmis. Šalių ataskaitose pateikta analizė bus aptarta su valstybėmis narėmis dvišaliuose susitikimuose. Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Komisijos nariai lankysis valstybėse narėse ir susitiks su vyriausybių, nacionalinių parlamentų, socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų subjektų atstovais. Tikimasi, kad valstybės narės į nustatytas problemas atsižvelgs savo nacionalinėse reformų programose ir stabilumo arba konvergencijos programose, kurios turi būti paskelbtos ir pateiktos Komisijai iki balandžio mėn. vidurio. Pagrindines savo analizės išvadas Komisija aptars su Europos Parlamentu.

Tikimasi, kad valstybės narės glaudžiai bendradarbiaus su nacionaliniais parlamentais ir socialiniais partneriais ir užtikrins, kad atsakomybę už reformų procesą prisiimtų platus suinteresuotųjų subjektų ratas. Turint omenyje tai, kad įgyvendinimo sėkmė dažnai priklauso nuo žemesnių valdžios lygmenų, Komisija taip pat paragino valstybes nares savo nacionalinėse reformų programose paaiškinti, kaip regioninės ir vietos valdžios institucijos, priklausomai nuo kompetencijos pasidalijimo atskirose valstybėse narėse, dalyvavo rengiant programą ir įgyvendinant ir (arba) rengiant reformas.

¹⁵ Uždavinių ir politikos galimybių sveikatos priežiūros sektoriuje apžvalga pateikta Europos Komisijos 2016 m. dokumente „Joint Report on Health care and Long-term Care Systems & Fiscal Sustainability“, paskelbtame leidinyje „European Economy, Institutional papers“, Nr. 36.

1 PRIEDĖLIS. INTEGRUOTA MAKROEKONOMINIO IR FISKALINIO DISBALANSO PRIEŽIŪRA.

	Makroekonominio disbalanso procedūra (MDP) ¹⁶	Stabilumo ir augimo paktas (VLT: vidutinio laikotarpio tikslas/PDP: perviršinio deficito procedūra)	Pastabos
BE		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė ¹⁷	
BG	Perviršinis disbalansas	Prevencinė dalis VLT viršytas	
CZ		Prevencinė dalis VLT viršytas	
DK		Prevencinė dalis VLT pasiektas	
DE	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT viršytas, taikoma skolos taisyklė	
EE		Prevencinė dalis VLT pasiektas	
IE	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
EL		Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas: 2016 VLT pasiektas, taikoma pereinamojo	Taikoma speciali finansinės pagalbos programa

¹⁶ Disbalanso ir perviršinio disbalanso kategorijos reiškia, kad turi būti pradėtas specialus stebėjimas, kurio konkreiti tvarka parengiama pagal spręstinių uždavinių mastą.

¹⁷ Skolos taisyklė: kai skolos santykis su BVP viršija 60 proc. BVP pamatinę vertę, valstybei narei pradedama taikyti perviršinio deficito procedūra, jei atsižvelgus į visus svarbius veiksnius ir ekonominio ciklo poveikį atotrūkis tarp skolos santykio ir 60 proc. pamatinės vertės kasmet nesumažėja viena dvidešimtąja (skaičiuojant vidutiniškai per trejus metus). Pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė: kiekvienai valstybei narei, kuriai taikoma perviršinio deficito procedūra, po perviršinio deficito panaikinimo suteikiamas trejų metų laikotarpis, kad ji įvykdytų skolos taisyklę. Tai nereiškia, kad skolos taisyklė tuo laikotarpiu visiškai netaikoma, nes tuo pereinamuoju laikotarpiu valstybės narės turėtų daryti pakankamą pažangą siekdamas įvykdyti taisyklę. Jei pereinamojo laikotarpio pažanga siekiant laikytis skolos kriterijaus įvertinama neigiamai, gali būti pradėta perviršinio deficito procedūra.

		laikotarpio skolos taisyklė	
ES	Disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas: 2018	
FR	Perviršinis disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas: 2017	
HR	Perviršinis disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas: 2016 VLT pasiektas, taikoma skolos taisyklė ¹⁸	

¹⁸ Su sąlyga, kad remiantis patvirtintais 2016 m. biudžeto rezultatų duomenimis bus atšauktas sprendimas dėl perviršinio deficito procedūros.

	Makroekonominio disbalanso procedūra (MDP)	Stabilumo ir augimo paktas (VLT: vidutinio laikotarpio tikslas/PDP: perviršinio deficito procedūra)	Pastabos
IT	Perviršinis disbalansas	Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
CY	Perviršinis disbalansas	Prevencinė dalis VLT pasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
LV		Prevencinė dalis VLT pasiektas	
LT		Prevencinė dalis VLT pasiektas	
LU		Prevencinė dalis VLT viršytas	
HU		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
MT		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas	
NL	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT viršytas, taikoma skolos taisyklė	
AT		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
PL		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas	
PT	Perviršinis disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas: 2016 VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė ¹⁹	

¹⁹ Su sąlyga, kad remiantis patvirtintais 2016 m. biudžeto rezultatų duomenimis bus atšauktas sprendimas dėl perviršinio deficito procedūros.

RO		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas	
SI	Disbalansas	Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
SK		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas	
FI	Disbalanso nėra	Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, skolos santykis su BVP viršija 60 proc. BVP pamatinę vertę	MDP nebetaikoma
SE	Disbalansas	Prevenčinė dalis VLT viršytas	
UK		Korekcinė dalis Perviršinis deficitas; panaikinimo terminas: 2016–2017	

(*) Rekomendacijos pagal dviejų dokumentų rinkinį (Reg. Nr. 473/2013) dėl priemonių, kurių reikia imtis siekiant užtikrinti, kad laiku būtų panaikintas perviršinis valdžios sektoriaus deficitas, yra skirtos tik euro zonos valstybėms narėms.

2 PRIEDĖLIS. PAŽANGA SIEKIANČI STRATEGIJOS „EUROPA 2020“ TIKSLŲ

Strategijos „Europa 2020“ tikslai ES	2010 m. duomenys	Naujausi duomenys	2020 m., remiantis naujausiomis tendencijomis
1. 20–64 m. gyventojų užimtumo lygio padidėjimas mažiausiai iki 75 %	68,6 %	70,1 % (2015 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
2. Bendrų viešųjų ir privačių investicijų į MTTP padidėjimas iki 3 % BVP	1,93 %	2,03 % (2015 m.)	Tikslo greičiausiai nebus pasiektas
3a. Išmetamo šiltnamio efekto sukeliantį dujų kiekio sumažinimas bent 20 %, palyginti su 1990 m.	14,3 % sumažinimas	22 % sumažinimas (2015 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
3b. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies padidėjimas iki 20 % galutinės energijos suvaisto	12,8 %	16 % (2014 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
3c. Pastangos padidinti energijos vartojimo efektyvumą 20 %	5,7 % padidėjimas (pirminės energijos suvaisto srityje)	10,7 % padidėjimas (pirminės energijos suvaisto srityje, 2015 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
4a. Mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus sumažinimas iki mažiau nei 10 %	13,9 %	10,8 % (2016 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
4b. 30–34 m. amžiaus gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalies padidėjimas mažiausiai iki 40 %	33,8 %	39 % (2016 m.)	Tikslas greičiausiai bus pasiektas
5. Skurdo ir socialinės atsiirties rizikos panaikinimas bent 20 mln. žmonių	Padaugėjo 0,5 mln., palyginti su 2008 m. (atskaitos metais)	Padaugėjo 1,7 mln., palyginti su 2008 m. (atskaitos metais)	Tikslo greičiausiai nebus pasiektas

Šaltiniai: Europos Komisija; Europos aplinkos agentūra.

3 PRIEDĖLIS. NUODUGNIŲ APŽVALGŲ REZULTATAI PAGAL VALSTYBES NARES.

Bulgarijoje susidaręs perviršinis disbalansas. Prie finansų sektoriaus pažeidžiamumo prisideda ir didelis įmonių įsiskolinimas neužbaigto darbo rinkos koregavimo sąlygomis. Esant dideliame einamosios sąskaitos pertekliui gryniesiems užsienio įsipareigojimai sumažėjo. Bankų sektorius stabilizavosi, tačiau įsisenėjusios problemos, susijusios su prastu valdymu ir priežiūra, dar ne visiškai išspręstos. Valdžios institucijos atliko bankų sektoriaus turto kokybės patikrinimą ir testavimą nepalankiausiomis sąlygomis, taip pat pensijų fondų ir draudimo bendrovių balansų peržiūrą. Susijusioms bendrovėms skirtos tolesnės priemonės, tačiau jos dar neįgyvendintos. Įmonių sektoriaus finansinio įsiskolinimo mažinimas vyko tvarkingai, tačiau lėtai, todėl išlieka didelė susikaupusi privačiojo sektoriaus skola ir vis dar aukštas neveiksnių paskolų lygis. Darbo rinkos sąlygos pagerėjo, tačiau užimtumo lygis tebėra žemas, ilgalaikis nedarbas didelis, o darbo jėgos paklausos ir pasiūlos neatitikimai neišnyko. Buvo imtasi tam tikrų veiksmų pagrindinėms disbalanso priežastims šalinti, tačiau dar reikia padirbėti, kad būtų pašalinti likę finansų sektoriaus pažeidžiamumo šaltiniai, įskaitant bankų ir ne bankų sektorių finansų priežiūrą, taip pat trūkumai, trukdantys veikti nemokumo sistemai.

Vokietijoje susidaręs disbalansas. Didelis nuolatinis einamosios sąskaitos perteklius turi tarpvalstybinių pasekmių ir rodo, kad tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose pernelyg daug taupoma ir vangiai investuojama. Einamosios sąskaitos perteklius 2015 ir 2016 m. dar labiau išaugo ir numatoma, kad išliks didelis. Pertekliaus mažinimas turi įtakos likusios euro zonos dalies pusiausvyros atkūrimo perspektyvoms, nes dinamiškesnė vidaus paklausa Vokietijoje padeda įveikti mažą infliaciją ir padėti mažinti finansinį įsiskolinimą labai įsiskolinusiose valstybėse narėse. Viešosios investicijos pastaraisiais metais išaugo, tačiau jų dalis BVP vis dar yra nedidelė, palyginti su euro zona ir atsižvelgiant į fiskalinio manevravimo galimybes ir susidariusį investicijų trūkumą, visų pirma savivaldybių lygmeniu. Nepaisant žemų palūkanų normų, kurios sukuria palankias finansavimo sąlygas, verslo investicijos tebėra mažos, palyginti su BVP. Nors privatus vartojimas ir toliau atsigavo, namų ūkių santaupos pasiekė rekordiškai aukštą lygį euro zonoje. Buvo imtasi priemonių viešųjų išlaidų veiksmingumui didinti ir federaliniams fiskaliniams santykiams gerinti. Tolesniais politikos veiksmais turėtų būti siekiama toliau stiprinti investicijas, be kita ko, pertvarkant paslaugų sektorių ir didinant mokesčių sistemos veiksmingumą, taip pat skatinant antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų, mažas pajamas gaunančių asmenų ir vyresnio amžiaus darbuotojų aktyvumą darbo rinkoje, kad padidėtų namų ūkių pajamos ir būtų kompensuojamas visuomenės senėjimo poveikis.

Airijoje susidaręs disbalansas. Nepaisant pagerėjusių srauto kintamųjų, susikaupusi didelė viešojo bei privačiojo sektorių skola ir gryniesiems išorės įsipareigojimai lemia pažeidžiamumą. Spartus našumo augimas pastaraisiais metais prisidėjo prie didesnio konkurencingumo, o grynosios tarptautinių investicijų pozicijos pablogėjimą lėmė veiksniai, nesusiję su vidaus ekonomika. Ekonomikai sparčiai atsigauvant, privačiojo sektoriaus ir valstybės skolos santykio su BVP rodikliai tebėra dideli, tačiau mažėja. Neveiksnių paskolų dalis pastaraisiais metais sumažėjo, tačiau vis dar tebėra didelė. Bankai yra pakankamai rekapitalizuoti, o jų pelningumas, nors ir lėtai, palaipsniui didėja. Būsto kainos sparčiai didėja, daugiausia dėl

ribotos pasiūlos, bet nuo lygio, kuris greičiausiai buvo nepakankamas. Pastaraisiais metais imtasi politikos priemonių finansų sektoriui stiprinti, skolai restruktūrizuoti, būsto pasiūlai didinti ir viešųjų finansų tvarumui užtikrinti, ir jau numatyta tolesnių priemonių.

Ispanijoje susidaręs disbalansas. Patikimas ekonomikos atsigavimas toliau prisideda prie balanso atkūrimo. Didelis disbalansas dėl išorės ir vidaus (valstybės ir privačiojo sektoriaus) skolos toliau lemia pažeidžiamumą esant dideliame nedarbui ir turi tarpvalstybinių pasekmių. Dėl einamosios sąskaitos pertekliaus, kuris laikosi nuo 2013 m., sėkmingai vykdomas išorės sektoriaus balanso atkūrimas. Tačiau grynieji išorės įsipareigojimai išlieka labai dideli ir reikės laiko, kad jie pasiektų nuosaikų lygį. Privačiojo sektoriaus skola taip pat mažėja esant augimui palankioms sąlygoms, o geriau veikiantis finansų sektorius palaiko ekonominę veiklą. Tačiau vis dar reikia mažinti finansinį įsiskolinimą, ypač namų ūkių. Dėl didelio, nors ir mažėjančio, deficito nesitikima, kad BVP dalimi išreikšta valdžios sektoriaus skola pradėtų mažėti, nepaisant gana spartaus ekonomikos atsigavimo. Nedarbas, nors ir gerokai sumažėjęs per paskutinius trejus metus, išlieka labai didelis. Imtasi priemonių konkurencingumui skatinti, tačiau tolesni politikos veiksmai padėtų išlaikyti išorės perteklių, užtikrinti tvarų valdžios sektoriaus deficito mažinimą ir palaikyti tvarų augimą.

Prancūzijoje susidaręs paviršinis disbalansas. Esant mažam našumui, didelė valdžios sektoriaus skola ir mažas konkurencingumas ateityje gali kelti riziką, turėsią tarpvalstybinių pasekmių. Konkurencingumas pradėjo didėti, o eksporto rinkos dalys pastaraisiais metais stabilizavosi. Tačiau lėtas našumo augimas trukdo greičiau atkurti sąnaudų konkurencingumą, nepaisant priemonių, skirtų darbo sąnaudoms mažinti, ir nuosaikaus darbo užmokesčio augimo. Ne finansų bendrovių pelno maržos nuo 2013 m. šiek tiek padidėjo, bet tebestabdo investicijas. Valdžios sektoriaus skola toliau auga, nors ir lėtesniu tempu, o rizika tvarumui vidutiniu laikotarpiu yra didelė. Buvo vykdomi ankstesni politiniai įsipareigojimai, skirti produktų ir darbo rinkų veikimui gerinti ir MVĮ konkurencingumui didinti. Nors pastarojo meto reformos rodo akivaizdžią pažangą, dar reikia išspręsti keletą politinių uždavinių ir imtis tolesnių veiksmų – visų pirma didinti viešųjų išlaidų ir mokesčių veiksmingumą, pertvarkyti minimalaus darbo užmokesčio ir bedarbio pašalpų sistemą ir gerinti švietimo sistemą ir verslo aplinką.

Kroatijoje susidaręs paviršinis disbalansas. Pažeidžiamumas siejamas su didele viešojo bei privačiojo sektorių ir išorės skola, išreikšta daugiausia užsienio valiuta, esant mažam potencialiam augimui. Dėl einamosios sąskaitos pertekliaus pradėjo mažėti bendroji išorės skola, nors ji tebėra didelė. Spartesnis ekonomikos atsigavimas prisideda prie tolesnio privačiojo sektoriaus skolos santykio su BVP mažinimo, o viešojo sektoriaus skolos santykis su BVP nuo šių metų taip pat pradėjo mažėti. Nepaisant pastarojo meto nuostolių, finansų sektoriuje tebėra santykinai daug kapitalo, o pelningumas vėl didėja. Neveiksnių paskolų dalis pradėjo mažėti, bet tebėra didelė. Ankstesniais metais buvo priimta keletas priemonių, susijusių su nemokumo sistemomis ir darbo rinkos lankstumo didinimu, o viešųjų finansų būklė gerokai pagerėjo, tačiau struktūrinių reformų įgyvendinimas nepajudėjo nuo 2015 m. vidurio. Tebėra politikos spragų, visų pirma viešųjų finansų valdymo, viešojo administravimo modernizavimo, verslo aplinkos gerinimo srityse, taip pat sprendžiant žemo aktyvumo lygio problemą.

Italijoje susidaręs paviršinis disbalansas. Esant dideliame neveiksnių paskolų ir nedarbo lygiui, didelė valdžios sektoriaus skola ir užsitęsusi mažo našumo tendencija ateityje kels riziką, turėsią tarpvalstybinių pasekmių. Valstybės skolos santykis turėtų stabilizuotis, tačiau kol kas nepradėjo mažėti dėl blogėjančio struktūrinio pirminio balanso ir vangaus

nominaliojo augimo. Konkurencingumas tebėra menkas, nes našumas auga vis dar vangiai, o investicijos atsigauja lėtai. Neveiksnių paskolų dalis tik pradeda stabilizuotis ir vis dar mažina bankų pelną ir varžo skolinimo politiką, o esant ribotai prieigai prie kapitalo rinkų gali susidaryti kapitalizacijos poreikių. Dalyvavimas darbo rinkoje ir užimtumas didėja, tačiau nedarbo, ypač ilgalaikio, lygis tebėra aukštas, ir ateityje tai turės neigiamų pasekmių augimui. Įvykdžius teigiamas biudžeto proceso, darbo rinkos, bankų sektoriaus, nemokumo procedūrų, teismų sistemos ir viešojo administravimo reformas, nuo 2016 m. vidurio reformų pagreitis sulėtėjo, o svarbių politikos spragų dar lieka, visų pirma tokiose srityse kaip konkurencija, mokesčiai, kova su korupcija ir kolektyvinių derybų sistemos reforma.

Kipre susidaręs perviršinis disbalansas. Labai didelė neveiksnių paskolų dalis apsunkina finansų sektoriaus būklę, o susikaupusi didelė privačiojo ir viešojo sektorių bei išorės skola didelio nedarbo ir menko potencialaus augimo sąlygomis slegia ekonomiką. Einamosios sąskaitos balansas vis dar yra neigiamas ir negali garantuoti tvarios grynųjų išorės įsipareigojimų raidos. Manoma, kad valdžios sektoriaus skola pasiekė aukščiausią lygį, tačiau numatoma, kad dabartinis fiskalinės politikos sušvelninimas stabdys taip reikalingą koregavimą. Nepaisant esminio bankų sektoriaus restruktūrizavimo ir pagerėjusios kapitalo padėties, neveiksnių paskolų dalis po truputį mažėja, bet tebėra labai didelė. Prastas sutarčių vykdymo užtikrinimas, neefektyvumas teismų sistemoje ir kliūtys įgyvendinant teisės naudotis turtu atėmimo procedūras ir nemokumą reglamentuojančius teisės aktus trukdo mažinti privačiojo sektoriaus finansinį įsiskolinimą ir neveiksnių paskolų dalį. Nuo 2016 m. reformų pagreitis sulėtėjo, o politikos spragų dar lieka tokiose srityse kaip viešasis administravimas, fiskalinis valdymas, teisingumo sistema, nuosavybės teisių sistema, elektra ir privatizacija.

Nyderlanduose susidaręs disbalansas. Šis disbalansas susijęs su didele susikaupusia privačiojo sektoriaus skola bei dideliu einamosios sąskaitos pertekliumi ir turi tarpvalstybinių pasekmių. Privačiojo sektoriaus skola paskutiniaisiais metais mažėjo tik labai palaipsniui. Vėl kylant būsto kainoms didėja nominali hipotekinė skola. Dėl atsigaujančios vidaus paklausos mažėja didelis einamosios sąskaitos perteklius, kuris daugiausia atspindi struktūrinius ekonomikos ypatumus ir politiką ne finansų bendrovių atžvilgiu. Poreikis mažinti namų ūkių finansinį įsiskolinimą prisideda prie bendro taupymo. Pastarojo meto priemonės, kuriomis siekiama mažinti darbo jėgos mokesčių ir ne mokesčių pleišta, gali padėti remti vidaus paklausą. Tačiau politikos uždaviniai tebėra susiję su pensijų reforma ir hipotekos palūkanų normos atskaitymu, siekiant iš naujo subalansuoti paskatas priimti hipotekinę skolą.

Portugalijoje susidaręs perviršinis disbalansas. Daug susikaupusių grynųjų išorės įsipareigojimų, didelė valstybės ir privačiojo sektoriaus skola ir didelė neveiksnių paskolų dalis lemia pažeidžiamumą esant dideliui, nors ir mažėjančiam, nedarbui ir mažam našumui. Potencialus augimas vis dar atsilieka nuo prieš krizę buvusio lygio, nes jam poveikio turėjo nuolatinės kliūtys ir nelankstumas produktų ir darbo rinkose kartu su dideliu išorės disbalansu. Einamosios sąskaitos balansas vis dar nesiekia lygio, kurio reikia gryniesiems išorės įsipareigojimams iš esmės pakoreguoti, o vieneto darbo sąnaudos didėja dėl vangaus našumo augimo ir didėjančio darbo užmokesčio. Privačiojo sektoriaus skola mažėja, o valdžios sektoriaus skola stabilizavosi, nors poreikis mažinti finansinį įsiskolinimą išlieka. Didelė neveiksnių paskolų dalis dar nesistabilizavo ir kartu su mažu pelningumu bei santykinai menkais kapitalo rezervais kelia riziką bankų balansams. Darbo rinkos sąlygos pagerėjo, tačiau jaunimo ir ilgalaikis nedarbas, kaip ir rinkos segmentacija, tebėra dideli. Nuo 2014 m. reformų pagreitis sumažėjo ir tebėra politikos spragų produktų ir paslaugų rinkų,

įgūdžių ir inovacijų, fiskalinio tvarumo, įmonių skolos restruktūrizavimo ir darbo rinkos nelankstumo srityse.

Slovėnijoje susidaręs disbalansas. Pažeidžiamumą lemia bankų sektoriaus trūkumai, įmonių įsiskolinimas ir fiskalinė rizika. Atsargų disbalansas pamažu koreguojamas, be kita ko, atsižvelgiant į vėl prasidėjusį augimą. Įmonių sektoriuje iš esmės sumažintas finansinis įsiskolinimas ir vėl atsigavo privačiosios investicijos, taip pat ir užsienio tiesioginių investicijų forma, nors tiesioginių užsienio investicijų šalyje lygis lieka žemas, palyginti su kitomis regiono šalimis. Viešojo sektoriaus skola 2015 m. pasiekė aukščiausią lygį, o artimiausiais metais tikimasi jos mažėjimo. Bankų sektoriaus restruktūrizavimo pažanga sutapo su sparčiai mažėjančia neveiksnių paskolų dalimi, kuri ir toliau turėtų mažėti. Vyriausybė ėmėsi atitinkamų priemonių siekdama stiprinti bei restruktūrizuoti bankų sektorių ir gerinti valstybės įmonių valdymą. Tačiau būtina imtis tolesnių politinių veiksmų, kad būtų sprendžiamas įmonių skolos klausimas, šalinami likę trūkumai finansų sektoriuje, užtikrintas ilgalaikis viešųjų finansų tvarumas ir gerinama verslo aplinka.

Suomijoje nėra disbalanso. Pastaraisiais metais Suomijoje stebėtas konkurencingumo sumažėjimas, siejamas su pagrindinių sektorių rodiklių mažėjimu ir našumo augimą viršijančiu darbo užmokesčio didėjimu. Potencialus augimas laikotarpiu po krizės sumažėjo, o darbo našumo augimas tikėtinai išliks vangus. Bankų sektorius turi pakankamai kapitalo ir yra gana pelningas, o neveiksnių paskolų dalis nedidelė. BVP dalimi išreikšta privatačiojo sektoriaus skola didėja, tačiau lėčiau. Valdžios sektoriaus skola pastaraisiais metais sparčiai augo, tačiau jos lygis išlieka sąlyginai priimtinas, o jos augimo tempas paskutiniu metu sulėtėjo. Aktyvus naujų įmonių kūrimasis prisideda prie struktūrinių pokyčių. Vyriausybės paskatinti socialiniai partneriai susitarė dėl priemonių, skirtų sąnaudų konkurencingumui didinti, visų pirma mažinant darbo sąnaudas, ir įmonių atsparumui didinti taikant lankstesnę darbo užmokesčio nustatymo politiką. Taip pat buvo imtasi priemonių apriboti paskatas prisiimti pernelyg didelę hipotekinę skolą. Naujai iškylantys politikos uždaviniai siejami su nuolatinio ilgalaikio nedarbo didėjimu, kuris rodo poreikį kryptingiau vykdyti aktyvią darbo rinkos politiką ir toliau investuoti į mokymąsi visą gyvenimą bei profesinį mokymą.

Švedijoje susidaręs disbalansas. Nuolatinis būsto kainų augimas nuo jau ir taip nepagrįstai aukšto lygio kartu su nepalaujamu namų ūkių skolos didėjimu kelia nevaldomos korekcijos riziką. Toliau auga jau ir taip didelis namų ūkių įsiskolinimas, o greičiausiai išpūstos būsto kainos toliau sparčiai kyla. Nors atrodo, kad bankai turi pakankamai kapitalo, bankų patiriamai rizikai dėl namų ūkių hipotekos paskolų vis didėjant, nevaldoma korekcija taip pat galėtų turėti poveikio finansų sektoriui. Tokiu atveju pasekmių patirtų ir kaimyninės šalys, nes Švedijos bankų grupės yra sisteminės svarbos Šiaurės šalių ir Baltijos jūros regione. Valdžios institucijos puikiai žino apie didėjančią riziką ir pastaraisiais metais ėmėsi priemonių hipotekinės skolos augimui suvaldyti ir būsto statybai skatinti. Tačiau iki šiol įgyvendintų politikos priemonių nepakanka, kad būtų išspręstas perkaitimo būsto sektoriuje klausimas. Apskritai, dar yra politikos spragų, susijusių su būsto apmokestinimu, makroprudencine sistema, taip pat sprendžiant klausimus, susijusius su naujų būstų pasiūlos trukdžiais, taip pat kliūtimis, trukdančiomis veiksmingai panaudoti esamus būstus.